

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ

СТИХОВЕ

chitanka.info

Немският снайперист се появи пред позициите заедно с пролетните ветрове, които пристигаха топли и дъхави някъде от далечните адриатически брегове. Той сякаш нарочно бе избрал това време. Снеговете се топяха и пълнеха със студена тинеста вода окопите. Бе неприятно да се стои вътре. Отначало ботушите подгизваха, после започнаха бавно да пропускат вода. Напразно бойците ги мажеха с мас и лой, напразно увиваха краката си с втори партенки. Влагата бе по-неприятна дори от хапещия зимен студ. Тогава те излизаха кални и брадясали навън, за да се поразтъпчат и засушат краката си.

Немският снайперист сякаш това и чакаше. Някой боец, някое момче с кално лице и посивели устни излизаше предпазливо от окопа и се спотайваше до синорите. Колко приятно грее слабото мартенско слънце. От юг и запад идваха ветровете и даваха сила на слабата тревица. Той се замечтаваше, в очите му се появяваше нещо от нежната далечина на небето. В тоя миг някъде далече гръмваше нечута пушка и момчето падаше възник с пробит череп. Неговият другар се притичваше на помощ и падаше окървавен до него. Бойците се озлобиха, но станаха по-предпазливи. Най-добрите стрелци в дружината бдяха непрекъснато с пушките и биноклите си. Те успяха да го видят — познаха го по блясването на слънцето в оптичния мерник на пушката му. Една вечер се разнесе слухът, че е убит, но още на другия ден двама души заплатиха с живота си вратата в тоя слух.

На петия ден в селцето до фронта, където се помещаваше щабът на полка, пристигна руски сержант със снайперова пушка. Бях един от първите, които го видяха. По това време бях вече чел нещичко за прочутите съветски снайперисти при Волгоград, но когато го зърнах — малко трудно повярвах на очите си. Очаквах да видя едър боец с изпечено лице и орлов поглед — истински суров ловец-сибиряк, който, ако не убие мечката, е готов да се пребори с нея със собствените си ръце, но ето че се излъгах. Беше съвсем младо момче, със сини замислени очи и нежни устни. Нещо кротко, но в същото време и нещо силно имаше в бавните му движения. Той стоеше дълго време неподвижен, захласнат сякаш в някакви свои мисли, после изведнъж тръгваше нанякъде, без да каже нито дума. По тоя начин той изчезна от щаба и докато се чудехме къде да го търсим, също така внезапно се

завърна, като мъкнеше под мишницата си черен и изпокъсан шивашки манекен.

— Трябва да го облечем! — каза той късо. — Трябва ми войнишка униформа...

— Българска?

— Българска...

Манекенът нямаше глава, затова му направиха една от мръсни употребявани партенки. Повече за шега щабните войници му изрисуваха очи, нос, уста, изписаха му вежди. На изкуствената глава сложиха каска, на раменете — войнишки шинел. Новопроизведеният войник изглеждаше някак умърлушен, едната му вежда бе въпросително вдигната, сякаш все още не можеше да си обясни с каква цел се бе появил на белия свят. Но за бойците това вече отдавна бе станало съвсем ясно.

През цялото време снайперистът внимателно наблюдаваше нашите занимания. Когато всичко беше напълно готово, той огледа критично манекена и за пръв път на устните му се появи слаба усмивка.

— Много добре! — каза той.

Още същия ден отидох заедно с него на позицията. Снайперистът прегледа внимателно целия участък, а когато се мръкна — изкопа си сам стрелково трапче на около стотина метра от най-предните окопи. Рано сутринта, докато мракът още лежеше над равнината, той се промъкна до него. Бойците от позицията от време на време показваха манекена над окопите и до обед парцалената глава получи две добри порции — едната под окото, другата в брадичката. Немският снайперист наистина отлично стреляше. От време на време се чуваха изстрелите и на руския снайперист — гръм, който изпълваше сърцата ни с радостна надежда. Следобед парцалената глава получи третата си порция олово и после изведнъж стана неуязвима, макар нахално и дълго да стърчеше над окопа. Куршумите свиреха около нея и ровеха земята, тя се клатеше насам-натам подигравателно и дръзко, но нито една следа не оставаше върху умърлушената ѝ физиономия. Какво се бе случило? Дали немският снайперист бе загинал, или чисто и просто бе отгатнал измамата — това не знаехме и изгаряхме от нетърпение да разберем. Едва вечерта, когато мракът се настани плътно между върбите край реката, снайперистът припълзя обратно.

Всички се втурнахме към него. Веднага забелязах, че очите му бяха повесели от обикновено.

— Какво стана? — запита възбудено на руски подпоручик Матеев.

— Свърши се! — каза спокойно снайперистът.

После, като помисли малко, добави:

— Не беше толкова трудно да го улуча — по-трудно беше да го намеря...

Вечерта се прибрахме заедно със снайпериста в щаба. Новината предизвика радостно оживление, в стола се състоя нещо като най-скромен фронтовашки банкет. Готвачът изпържи прясно месо, намери се отнякъде и малко вино. Снайперистът изпи само две чаши и от това стана по-мълчалив и сякаш по-тъжен. Когато вече се готвехме да си ходим, полковият командир внезапно се досети:

— Ами тоя човек къде ще спи?... Намерихте ли му квартира?

Оказа се, че в общата залисия и радост бяха забравили да се погрижат за това. Подполковник Златков се огледа и понеже бях най-младшият в компанията, кимна ми с глава.

— Бягай! — заповяда той. — Искam да му намериш веднага хубава и удобна квартира.

Отдавна бях забелязал колко е лесно да се командува. Хубава и удобна квартира! В София бих се затруднил с такава задача, та камо ли в това полуразрушено фронтово село, и то едва ли не посред нощ. За щастие, в моята квартира винаги имах по едно готово легло за колегите, които ми идваха понякога на гости от другите дивизии, или пък от щаба на армията. Леглото беше чисто, квартирата приветлива — защо да не го заведа у нас?

Излязохме заедно в непрогледната нощна тъмнина под слабия дъждец, който току-що бе почнал да ръми. Все пак аз познавах добре пътя, а снайперистът за пръв път минаваше по него. Въпреки това с облекчение чувствувах неговата спокойна, уверена и равна стъпка в тъмницата, не забелязах нито веднъж да се препъне. Макар да беше толкова млад, изглежда, че отдавна бе тръгнал по неравните и страшни пътища на войната, бе привикнал вече с тежките мрачини на фронта. Когато се прибрахме, запалих приготвената печка и се опитах да го запrikaзвам:

— Как се казваш, другарю сержант?

Той погледна недоверчиво вехтата ми безпагонна униформа.

— Ваня... — бе късият му отговор.

— Откъде си?

— От Русия — каза той.

— Искях да кажа — от кой град?

— Градове — много... — отвърна той неопределено.

Проклех се мислено. Вече толкова месеца прекарах тук като фронтови кореспондент, а все не можех да свикна с военната тайна. Снайперистът, изглежда, забеляза смущението ми, защото добави по-меко:

— Много и разни... И да ви го кажа — ще го забравите...

— Ще пратя дописка в нашия армейски вестник — казах аз. — Затуй и попитах...

Като разбра с какво се занимавам, Ваня стана много по-любезен, каза си цялото име, но града — кой знае защо — отново премълча. Скоро загасихме лампата и преди още да изтече една цяла минута, вече дочух неговото успокоено равно дишане — той спеше.

Когато се събудих сутринта, от него нямаше нито помен. Той бе станал още през нощта и бе заминал за позициите, за да заеме своето стрелково трапче преди още да се е разсъмнало. Станах, изчистих сам печката и я напълних с дърва и когато вечерта Ванюша се прибере измръзнал — не биваше тук да бъде студено. Щом свърших тая работа, забелязах на масичката кръглия войнишки хляб с датен печат, който бях донесъл предната вечер. Неговият вид веднага ми напомни и за другата моя всекидневна грижа, с която тая сутрин май бях малко позакъснял.

Селцето зад фронта беше полуразрушено от сраженията, много къщи стърчаха само с полуизгорелите си скелети, но все пак в него живееха цивилни унгарци. Разбира се, голямата част от населението отдавна бе избягало из по-спокойните и мирни села в дълбокия тил, но тук бяха останали двайсетина души — предимно бабички и старци, — които нито имаха сила да бягат другаде, нито толкова жалеха живота си. И в моята къща живееше една престаряла бабичка с шест-седемгодишното си внуче на име Янош. Името на бабичката не можах да науча, пък и навярно самата тя го бе забравила от плач. Тя плачеше по цял ден, превила над коленете си своя черен измършавял гръб — плачеше без хлипане, почти без сълзи, но толкова безутешно, че беше

просто страшно да я гледа човек. Никога не можах да разбера кого така жалеше, какво бе загубила всред съсипиите на войната. Навярно всичко и всички — инак не можех да си обясня защо момченцето бе останало с нея. Тя изглеждаше така съкрушена, че не се погрижваше даже за внучето си — парцаливо, немито от месеци, винаги гладно. Ако не им носех всеки ден храна, навярно досега биха умрели от глад. Лошото беше там, че за разлика от цивилния живот тук ми се беше отворил някакъв невероятен апетит и дажбата едва ми стигаше. Като не намерих никакъв друг изход, аз чисто и просто откъквах от офицерския стол, каквото ми паднеше — хляб, парче кашкавал, канче топла храна, — и добросъвестно ги носех на моите пансионери. И снощи бях задигнал цял един хляб — без никакво угризение на съвестта, — тъй като бях отсъствувал през деня и те навярно бяха здравата погладували.

Когато излязох навън, Янош ме чакаше пред вратата като изгладняло кученце. Беше слабичко русо момче — едва-едва кривогледо, — със сини очи, чийто гладен израз ми действуваше по-силно, отколкото безконечните плачове на баба му.

— Сервус, Янош! — казах аз и му подадох хляба.

То просто го грабна от ръцете ми. Протегнах ръка, за да го погала по русата сплъстена косица, но то трепна и отклони глава, сякаш се бях приготвил да го ударя. Навярно бе изживял много тежки дни, щом вече цял месец не можеше да свикне с тоя, който му даваше всекидневния хляб.

Сутринта бях зает с моята кореспонденция, а рано следобед заминах с мотоциклета на щабния куриер за Сигетвар, където беше редакцията на вестника. Върнах се късно вечерта, както винаги, оживен от безкрайните разговори с приятелите във вестника, леко пийнал и естествено позабравил всекидневните си грижи и задължения. Когато влязох в стола, вътре бяха останали само неколцина души, но на една от крайните маси седеше Ваня и търпеливо ме чакаше. Щом ме видя, лицето му леко просветна, но не каза нищо — само се отмести малко, за да седна при него.

— Прощавай, Ванюша! — казах аз смутено. — Забавиха ме в щаба...

Той само поклати глава, в погледа му се мярна смях. Полъхът на виното навярно му бе подсказал като от какъв характер ще са били

моите щабни занимания. Трогнах се, като разбрах, че се беше погрижил да ми запазят храна и вече близо два часа търпеливо ме чакаше, макар че не беше толкова трудно да намери сам квартирата.

— Много съжалявам! — казах аз, искрено засрамен. — И без това ти остава толкова малко време за спане...

— Няма значение — отвърна Ванюша. — Утре няма да ходя на фронта...

— Отиваш си?

— О, не, не! — усмихна се той. — Но не бива прекалено да ги напращам...

Не бях дори помислял за това.

— Значи, днеска беше по-зле?

— Ами естествено... Първия ден ударих шестима, днеска само двама, а утре... сигурно нищо...

Това той каза така спокойно, сякаш не ставаше дума за хора, а за диви патици. Някаква неприятна тръпка мина през тялото ми, погледнах го едва ли не стреснат.

— Ванюша — казах аз. — Кажи ми, колко души си убил, откакто си на фронта?

— То е записано! — отвърна Ванюша без вълнение.

— Но колко?

— Днес беше сто тридесет и вторият...

Отново ме лъхна студ. Наистина да се убива на фронта е такова всекидневие, каквото в цивилния живот да закусва човек или да чете вестници. Откакто на тоя грешен свят има войни, никой никога не е чувствувал себе си престъпник заради това, че е убивал в сражение. Тоя феномен на човешката нравственост е толкова реален, че не може почти от никаква гледна точка да му се възрази. На мен също ми се беше случвало няколко пъти да стрелям на фронта — при това съм се прицелвал грижливо с картечницата и горещо ми се е искало да улуча някого. Не знам дали съм улучвал, но съм се връщал в щаба със съвършено чиста съвест, спокойно съм вечерял, писал съм стихове, шегувал съм се с приятелите. А откъде дойде сега в душата ми това неприятно чувство?

— Малко е страшна тая работа, Ваня! — казах аз.

— Не е приятна! — отвърна той.

— Кое не е приятно?

— Неприятно е, че ги виждам в мерника...

Точно туй в момента си мислех и аз.

— А не ги ли жалиш понякога?

— Не бива! — каза той строго и лицето му сякаш се вкорави. — Много кръв проляха те из нашата земя и ако ги оставим живи — ще пролеят още пет пъти по толкова...

Помислих малко, после внезапно запитах:

— Кажи ми, Ванюша, не си ли пропускал понякога?... Искам да кажа — нарочно да си пропускал?

Той ме погледна доста учудено, сякаш бях надникнал в душата му, после съвсем неочаквано се усмихна.

— Случвало се е! — каза той. — Погледна го през мерника и нещо ми каже: „Тоя не е лош!...“. „Е, живеј, дяволите да те вземат, макар да не заслужаваш!“

Той стана от мястото си, въздъхна едва доловимо и добави:

— За пропускане — пропускал съм!... Но рядко...

Когато се прибрахме в квартирата, искаше ми се да поговоря още малко с него, да поразсея тягостното чувство, но както и прежната вечер, той моментално заспа. И защо не? Съвестта му, разбира се, си беше съвсем чиста — той се бе сражавал целия ден за родината си и за всички нас като истински доблестен съветски воин. Нека спи, нека си почива! И все пак... Да... и все пак дали това, което вършеше през деня, не нараняваше неуловимо душата му?

На другия ден Ваня наистина не отиде на фронта. Времето беше слънчево, духаше топъл южен вятър. Ваня разгъна зелено платнище на двора и внимателно разглоби пушката си. От прозореца видях, че около него се завъртя Янош. Момченцето беше доста саможиво, рядко се мяркаше по двора, но сега блестящите части на пушката го бяха привлекли и то с увлечение наблюдаваше работата на войника. Виждах от мястото си неговите любопитни очи и съживеното му лице, чието изражение впрочем беше твърде трудно да се отличи — толкова отдавна не беше виждало то вода и сапун. Без да искам, се усмихнах — радвах се, че момченцето си бе намерило най-сетне някакво развлечение.

Когато след четвърт час отново погледнах към тях — те нещо говореха. Ваня бе изоставил смазването на пушката и седнал на едно старо продънено ведро, с голям интерес разпитваше нещо момчето.

Младежкото му лице изглеждаше сериозно и внимателно, сякаш разговаряше с достоен възрастен човек. Много повече ме учуди това, че и Янош отговаряше, макар и кратко, с няколко думи. Слабичкото му лице отново бе станало печално, бе загубило съвсем детското си изражение. Те говориха дълго, може би половин час, след това Ваня отново се върна в стаята. Сега пък неговото лице беше печално и замислено, в първия миг сякаш не забеляза, че съм все още тук.

— Умно момченце! — каза той с въздишка. — Умно и добро...

— Ами как се разбрахте? — учудих се аз.

— Знам малко унгарски! — кимна Ванюша.

— И аз знам малко, но с мен не иска да говори — казах аз огорчено.

— Трябва да знае човек как! — отвърна Ваня.

Той седна на леглото и като държеше пушката между колената си, тихо добави:

— Дете е още... На него добрата дума му трябва повече от хляба...

Кой знае защо — почувствувах се малко обиден.

— Може и тъй да е, Ваня — казах аз, — но ако не им носех всеки ден хляб, досега щяха да умрат от глад...

— И без хляб не може — съгласи се веднага Ваня.

Много ми се искаше да ме похвали за моето човеколюбие, да каже нещо добро и хубаво за моите грижи, но той сякаш не им обърна никакво внимание. След половин час Ваня съвсем внезапно ми каза, че заминава за Пейч — да не го търся за обед. Какво го беше прихванало? Може би искаше да се поразвлече малко, да послуша музика в хотел „Надор“, да изпие там една бира между „хората“. Нищо, нека върви — той повече от другите има право на това.

Върнах се у дома към четири часа следобед и по навик погледнах през прозореца. Пушката на Ваня бе подпряна на леглото, но от него нямаше нито следа. Огледах се из двора — никой! Къде ли се е дянал? От пушката си той не се делеше дори насън, а ето че сега я бе изоставил. Малко разтревожен, влязох в коридорчето и внезапно чух плясък на вода. Вратата, която водеше към стаята на бабичката, беше леко открехната и като минавах край нея, погледнах случайно вътре.

Това, което видях, просто ме смая. В средата на стаята бе сложено старо дървено корито, облицовано с ламарина, до него

вдигаше лека пара ведро с гореща вода. В коритото бе стъпил Янош, гол, обилно насапунисан, малко намръщен и недоволен, а отстрани, запретнал ръкавите на ризата си, Ваня грижливо го търкаше с гъбата. Надали бих се смаял повече, ако бях видял Ванюша да коли бабата, толкова това занимание ми се видя неподходящо за един мъж, и при това суров и страшен боец. Инстинктивно понечих да отмина — струваше ми се, че Ванюша ще се сконфузи страшно, ако го видя какво върши. Точно в този миг той повдигна глава, очите ни се срещнаха. На устните му цъфна най-веселата и добродушна усмивка, която досега бях виждал у него. И нито помен от смущение, нито най-малък знак, че в странното му занятие има нещо нередно.

— Влез, влез! — обади се той.

Влязох смутено, но той, изглежда, не забеляза нищо от моето смайване. Едва сега видях бабичката. Тя беше приседнала на леглото, гледаше къпането и плачеше.

— Купих му нови дрехи — обади се Ванюша. — А как да ги облече, като е толкова мръсен?

В тона му нямаше нито най-малка нотка на извинение, той просто ми обясняваше. Видях и дрехите, сгънати грижливо на стола, смутено ги повдигнах.

— Не са нови! — обади се той. — Де ще намериш сега нови дрехи... Купих ги от една буржоазка, здравата ме оскуба...

Ваня скоро привърши къпането и помогна на Янош да се облече. Когато всичко беше готово, едва ли не свирнах от учудване — толкова променен изглеждаше видът на момчето. Светлото му лице бе станало още по-светло и хубаво, чертите му ми се видяха почти деликатни. Дрехите, макар и носени, му стояха отлично, при това бяха ушити от много хубав плат. Забелязах, че и сам Ванюша се поучуди от вида му.

— Я виж какъв момък! — каза той, като се почесваше. — Просто да не се надяваш... Как ли сега да му обясня да ги пази?

Наистина познанията му по унгарски език не достигнаха за толкова трудно обяснение. Като видя, че нищо няма да излезе, той шляпна галено момчето по бузата и излезе. Излязох и аз. На вратата се обърнах да ги погледна. Бабата най-после бе престанала да плаче, гледаше с широко отворени влажни очи внучето си и сякаш не можеше да повярва, че пред нея е именно то. Янош гледаше след нас, в погледа му имаше нещо, което ме покърти. Наистина понякога е необходимо

твърде малко нещо, за да се направи щастливо човешкото сърце — човешко дори когато е детско. Струва ми се, че тоя хубав детски поглед никога вече няма да забравя.

Рано на другата сутрин Ваня отново отиде на фронта. Видях, че Янош е тъжен — въртеше се из двора със своите нови дрехи, поглеждаше към прозореца ми. Без снайпериста животът навярно му се виждаше самотен и нерадостен. Оставих работата си, излязох при него. Сега вече Янош се съгласи да поговори с мен. Скоро момчето се развесели. Като напрегнах паметта си, успях да му направя няколко книжни параходчета, стъкмих му горе-долу и някаква книжна шапка. След малко отново го видях край коритото, изнесено на двора — като духаше енергично с уста, той подкарваше насам-натам своята малка книжна флотилийка.

Две вечери поред Янош търпеливо чакаше да се върнем с Ванюша от стола. Той сякаш не можеше да заспи, преди да поговори с нас — като кученце, което е готово да скимти цяла нощ, ако не получи своята чинийка с мляко. На третия ден Ванюша отново имаше ден за почивка. Както очаквах, той не отиде никъде, не свърши никаква друга работа, освен обичайната церемония с почистването на пушката. За Янош това бе навярно едно от най-удивителните зрелища на тоя свят.

По едно време отново забелязах, че нещо си приказвах. Виждах ги от време на време през прозореца — говореше Ванюша, Янош нещо повтаряше след него. Дали не го учеше на руски език? Когато отивахме на обяд в стола, аз го запитах.

— Ще видиш! — отвърна той и се усмихна тайнствено.

Същия следобед трябваше да отида по служба в една от дружините. Върнах се едва привечер. Ванюша и Янош бяха в стаята и по вида на снайпериста разбрах, че ме е чакал с нетърпение. При това стаичката беше грижливо изметена и подредена, печката тихо боботеше, тъй като времето отново се беше застудило. Знаех, че ме чака някаква изненада, но въпреки нетърпението на Ванюша не се издадох веднага. Едва след половин час снайперистът подкани момчето:

— Хайде сега, Янош!... Кажи!...

Момчето ме погледна със светлите си доверчиви очи и без никакво стеснение започна:

*Птичка божия не знае
Ни заботы, ни труда.
Хлопотливо не свивае
Долговечного гнезда...*

Стих по стих, куплет по куплет той каза цялото стихотворение. Макар понякога да правеше грешки и безпомощно да спираше — все пак произношението му бе удивително хубаво за неговата възраст, похубаво, отколкото на моя груб и нескопосан руски език. Ванюша бе целият настръхнал от напрежение, гледаше го непрекъснато в устата. И неговите уста беззвучно мърдаха, той повтаряше на себе си всяка дума от стихотворението, сякаш с това можеше нещо да му помогне. Колкото повече стихотворението напредваше, толкова повече на лицето му изгряваше изразът на тържество и дълбоко удовлетворение.

— Браво! — каза аз, искрено възхитен, когато най-после Янош свърши.

— А? — погледна ме победоносно Ванюша. — Каква памет, а? — След това той наведе поглед, лицето му беше замислено и унесено.

— Обичам стиховете! — каза той тихо. — Страшно обичам стихове!...

Вечерта, преди да угасим лампата, отново заговорихме за Янош и неговата чудна памет. Ванюша вече си беше легнал, аз нещо прибирах в стаята. Като ме гледаше със своите сини добри очи, Ванюша каза:

— И аз много помня стихове...

— Не мога да се похваля с туй — отвърнах аз. — Обичам, а не помня...

— Значи, не обичаш, както трябва! — каза Ванюша убедено. — Който обича — помни...

Без да искам, се усмихнах. Та всъщност кой пишеше стихове — Ванюша или аз? Той забеляза това и отново поклати глава:

— Ако не ги помниш — няма и да ги разбираш... Да ти кажа право, едно време и аз не обичах твърде стихове... Какво е туй — стихове, за мъже ли е?... Нека ги четат девойките, да ги пишат в албуми... Аз си четях романи, и то ако може по-леки — Фенимор Купер или Жюл Верн... Но стихове?... Боже пази!...

Като се усмихна някак виновно, той добави:

— Мене фронтът ме научи да обичам стиховете...

— Фронтът? — учудих се аз.

— Моята работа не е като на другите... Седиш цял ден сам в окопчето, чудиш се какво да правиш... А денят дълъг — край няма... Мислиш за това, за онова... сетиш се за родния край и мъка стегне сърцето ти... Да четеш роман — не е възможно, туй не е лятна дача... Ще се зачетеш, ще забравиш за какво са те изпратили... Веднъж ми попадна книжка стихове, а стихове — виж, могат да се четат, те са по-къси... Изведнъж ми хрумна да науча няколко наизуст — тъй по-лесно минава времето...

Ваня се усмихна и продължи:

— Така започна цялата работа... Едва тогава разбрах, че стихотворението не се показва изведнъж... Което е слабичко, може отначало да те замае с хубавите думички, но после омръзва... Което е хубаво — след всеки ден става по-хубаво... На десетия път можеш да намериш нещо, което кой знае защо си пропуснал, и изведнъж разбираш колко то е красиво, каква хубава мисъл се крие в него... Не знам дали си ходил на море, но аз съм ходил... Девет пъти минеш по брега и все гледаш в пясъка, на десетия път ще видиш най-хубавата мидена черупка или най-красиво излъсканото камъче — същинска скъпоценност...

Малко учудено се възрях във Ванюша, който все така с увлечение разказваше.

— И тъй — намерих си занимание — цял ден уча наизуст стихове... Може да се учудиш, ама знам вече към дванайсет хиляди стиха... Все наизуст... Отначало само ги изучавах, а сега ги повтарям... Колкото ги повтарям, толкова по-хубави стават, толкова повече радост внасят в душата... Сега вече никак не ми е трудно да стоя цял ден в окопното трапче... Денят ми е лек, радостен... Забравих тежките мисли, забравих болката, родината все едно, че е при мен.

Той ме погледна изпитателно, дори с лека нотка на недоверие — дали няма да му се надсмея? Но като видя сериозното ми лице, тихо и някак с въздишка добави:

— Туй разбрах — стиховете пречистват душата... И не може да бъде иначе.

Гледах с удивление страшния боец с нежно лице на момче, за чиято душа така много се бях загрижил. А дали всъщност не трябваше да се погрижа с много по-голямо усърдие за собствената си душа?

Преди да заспим, Ваня сам предложи:

— Искаш ли да ти кажа нещо наизуст?

Той беше легнал, аз все още шетах нещо из стаята, вдаден в мислите си.

— Искам, Ваня — казах аз горещо.

— А какво?... „Евгений Онегин“?... Или пък „Демон“?

— Предпочитам „Демон“ — казах аз.

Той ме погледна внимателно:

— Ето — тук си прав... И аз предпочитам „Демон“...

Той постоя един миг неподвижен, с далечен поглед, после започна тихо и прочувствено:

*Печальный демон, дух изгнанья,
Летал над грешною землей
И прежних дней воспоминанья
Пред ним теснились толпой...*

Но тихият му глас бе дълбок и силен, изпълнен с такова чувство, че просто притаих дъх. Той декламираше, без да бърза, отделяше всяка дума и на всяка дума поотделно вдъхваше нещо от своята душа и своята мисъл. Поемата на Лермонтов, която бях чел няколко пъти, сега оживяваше пред мен в нов дух и нова образност — сякаш за пръв път прониквах в нейната сърцевина. Сега вече и демонът беше друг, и Тамара, която слизаше бавно към тъмните води на Арагва, имаше друго лице и друг образ. След това думите сякаш постепенно изчезваха, остана да звучи само някаква чудна мелодия, която ловях със сърцето си. Забравих вече демона, виждах русото момче с излъсканата пушка, виждах го там — на ничията земя, между враговете и приятелите, между вечното небе и вечната земя, прав, с вдъхновено лице, с очи, в които се мяркаха чудните видения на поезията. В тоя миг ми се струваше, че не може да има на света нищо по-силно и непобедимо.

Когато най-после Ванюша свърши, аз бързо се обърнах да угася лампата, защото не исках той да види нито лицето ми, нито очите ми.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.